

Weet ik wat jij denkt en voelt?

Een overzicht van het onderzoek naar empathische accuraatheid en implicaties voor de klinische praktijk

Céline Hinnekens, Lesley Verhofstadt, Gaëlle Vanhee, William Ickes

SAMENVATTING

Sinds zijn ontstaan kent het construct empathische accuraatheid (EA), zijnde de mate waarin mensen elkaars onuitgesproken gedachten/gevoelens accuraat kunnen inschatten, talrijke toepassingen binnen diverse steekproeven. Deze bijdrage biedt een overzicht van de bestaande – soms tegenstrijdige – evidentie betreffende de dispositionele en situationele voorspellers van EA. We kunnen besluiten dat EA een complex interpersoonlijk proces is waarbij vooral de verbale cues, particuliere en intrinsieke kennis over het target noodzakelijk zijn. De uitkomst van dit proces kan tot op zekere hoogte geoptimaliseerd worden via vertrouwdheid met het target en onmiddellijke feedback op gemaakte inferenties. Anderzijds blijken ambivalente targets, relatiebedreigende contexten en onbewuste persoonspecifieke schema's het maken van accurate inferenties te bemoeilijken.

Inleiding

Het accuraat inschatten van de gedachten en gevoelens van cliënten blijkt een essentiële factor te zijn in de klinische praktijk en wordt veelvuldig aangehaald als een van de belangrijkste voorspellers van succesvolle cliëntgerichte psychotherapie (Greenberg, Watson, Elliot, & Bohart, 2001). Carl Rogers wees, naast de factoren authenticiteit en onbevooroordeeld zorgen voor de cliënt, op het belang van 'accurate empathie' als cruciale vaardigheid van goede psychotherapeuten (Rogers, 1957). Ook vanuit andere psychotherapeutische stromingen wordt gewezen op het belang van vaardigheden om zichzelf en anderen te zien als sociale wezens met subjectieve gemoedstoestanden en interne mentale processen (bijvoorbeeld: Allen & Fonagy, 2006; 'mentalization-based treatment'). Dat roept echter allerlei vragen op: hoe goed kunnen mensen elkaars gedachten lezen en gevoelens begrijpen? Beschikken hulpverleners over een beter ontwikkelde empathische vaardigheid of betreft het eerder een persoonskenmerk?

Empirische studies tonen aan dat de empathische inschattingen (inferenties) die we maken bij het ontmoeten van onbekenden, gemiddeld slechts in 22% van de gevallen correct zijn

(Ickes, Stinson, Bissonnette, & Garcia, 1990). Deze score, uitgedrukt in een percentage, noemen we de empathische accuraatheidsscore. De ondergrens van deze score bedraagt 5% en dat is de gemiddelde accuraatheidsscore op basis van toeval ('baseline accuracy'). De beste 'mindreaders' – die slechts uitzonderlijk voorkomen – halen een topscore van 55%, wat betekent dat ook zij hun interactiepartner allesbehalve perfect kunnen inschatten.

We kunnen ons de vraag stellen wat dat nu betekent voor de klinische praktijk. Zijn onze pogingen om cliënten te doorgronden tevergeefs? Of kunnen we psychologen/psychotherapeuten, als 'experts van het innerlijke leven', trainen in het correct inschatten van andermans gedachten/gevoelens? Deze en andere vragen zullen aan bod komen in deze bijdrage, die tot doel heeft de onderzoeksliteratuur naar 'daily mindreading' of EA samen te vatten. In het eerste deel worden de ontstaansgeschiedenis en relevantie van het concept vanuit klinische invalshoek besproken en aangevuld met fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Er wordt vertrokken vanuit het rogeriaanse perspectief betreffende het belang van empathie binnen de psychotherapie. Daarna wordt de focus gelegd op het onderzoek naar EA, ontstaan in 1990 en uitgegroeid tot een op zichzelf staande onderzoekstraditie. In dit onderdeel wordt toegelicht welke bronnen aan de basis liggen van EA en wordt het onderzoek naar potentiële predictoren uitvoerig besproken. Ten slotte worden enkele praktische conclusies en klinische implicaties besproken.

Empathische accuraatheid: situering binnen verwante onderzoekstradities en concepten

De accuraatheid waarmee mensen elkaars psychologische toestanden of persoonlijkheidstrekken kunnen inschatten, maakt al decennialang onderwerp uit van wetenschappelijk onderzoek naar interpersoonlijke perceptie. Het onderzoek naar EA is dan ook het recentste van een viertal – met elkaar verwante – onderzoekstradities binnen de psychologie waarbinnen een duidelijke evolutie waarneembaar is, met name een verschuiving van het inschatten van relatief stabiele disposities, meer bepaald persoonlijkheidstrekken (bijvoorbeeld: Funder & Colvin, 1988), naar de perceptie van minder constante en meer temporele toestanden, meer bepaald persoonlijke opvattingen, waarden, zelfconcepten (bijvoorbeeld: Sillars & Scott, 1983) en emotionele toestanden (bijvoorbeeld: Watson, 1972) met een uiteindelijke focus op het infereren van episodische gedachten en gevoelens (zie Ickes, 1993).

Het concept EA is een interdisciplinair onderzocht fenomeen dat zijn oorsprong vindt in de klinische en raadplegingspsychologie. Rogers (1957) definieerde de term 'accurate empathie' als de therapeutische vaardigheid om gevoelig te zijn voor de inhoud van de achterenvolgende gedachten/gevoelens van een patiënt. Hij verwees hiermee naar een complex proces waarbij de therapeut gedreven is om de innerlijke perceptuele wereld van de cliënt te zien en te begrijpen. Dat houdt in dat de therapeut naast de expliciete communicatie van de cliënt ook zijn/haar continue stroom van interne cognitieve en emotionele betekenissen accuraat kan inschatten en aftoetsen. Het concept 'accurate empathie' kan beschouwd worden als de voorloper van het concept EA zoals gedefinieerd door Ickes et al. (1990), met als belangrijkste verschil dat Rogers het empathische proces an sich benadrukte en Ickes de mate van

accuraatheid als uitkomst van dat proces. EA wordt dan ook gedefinieerd als “het begrijpen van iemands episodische gedachten en gevoelens zoals ze spontaan verschijnen tijdens het verloop van een natuurlijke interactie” (Ickes, 1993, p. 588).

Er dient benadrukt te worden dat de mate van EA geconceptualiseerd wordt als de uitkomst van een interpersoonlijk, multidimensionaal en situatiespecifiek proces tussen een ‘target’ (de persoon die de gedachten/gevoelens heeft) en een ‘perceiver’ (de persoon die de inschattingen maakt). Het gaat dus over een *dyadisch* proces waarbij twee gesprekspartners interageren met elkaar of geobserveerd worden door een derde. Daarnaast poogt de perceiver via *verschillende dimensies* – observatie, geheugen, kennis, redeneren – tot een accurate inschatting van de innerlijke ervaringswereld van het target te komen (Ickes, 1997). De perceiver dient dus de beschikbare informatiele cues van het target op te merken en te verwerken, om die nadien te integreren in de *situatiespecifieke context* van de interactie en de potentieel beschikbare cues uit voorgaande interacties (indien de interactiepartners een gezamenlijke voorgeschiedenis hebben).

In overeenstemming met het al kort aangeraakte onderscheid tussen Rogers’ en Ickes’ definiëringen, is het belangrijk op te merken dat EA niet gelijk is aan het concept ‘empathie’. Een eenduidige definitie van empathie is niet voorhanden aangezien empathie geëvolueerd is tot een multidimensionaal concept waarover geen duidelijke consensus bestaat (Eisenberg & Miller, 1987). Een frequent gehanteerde opdeling is die in affectieve en cognitieve empathie. Affectieve empathie refereert aan de emotionele reactie van de perceiver op de ervaringen en emoties van het target. Die reactie kan zowel bestaan uit parallelle empathie (ervaren van dezelfde of gelijkaardige gevoelens als het target) (Davis, 1994), als uit empathische bezorgdheid (de specifieke emotionele reactie die medelijden of bezorgdheid voor de ander uitdrukt) (Batson, 1991). Cognitieve empathie refereert aan het proces waarbij de perceiver zich het psychologisch perspectief van het target probeert voor te stellen, maar leidt niet noodzakelijk tot een emotionele reactie. Indien de perceiver accurate inferenties maakt omtrent de interne staat van het target, kan EA als uitkomst van dat proces van perspectiefname beschouwd worden (Verhofstadt, Buysse, Ickes, Davis, & Devoldre, 2008).

Het meten van empathische accuraatheid

Onderzoek naar het meten van EA situeerde zich vóór 1990 hoofdzakelijk binnen opleidingen tot klinisch psycholoog/psychotherapeut. Daar werd nagegaan hoe accuraat studenten gedachten/gevoelens tijdens (gesimuleerde) therapie sessies konden inschatten. Hoewel die studies voor de praktijk zeer verrijkend waren, getuigden ze slechts van een beperkte wetenschappelijke waarde. De inschattingen die studenten maakten, werden namelijk niet vergeleken met de werkelijke gedachten/gevoelens van de cliënt zelf, maar met de inferenties die door de superviserende psychotherapeut werden gemaakt (Ickes, 2003). Dergelijke empathische accuraatheidsscores betroffen dus eerder het geloof in de expertise van de supervisor dan een objectieve meting.

In het iets recentere ‘standaardstimulusparadigma’ (SS-paradigma), voor het eerst gebruikt door Kagan (1977), dienden de deelnemers een standaardset van gefilmde fragmen-

ten te bekijken, waarbij twee targets deelnemen aan een (on)gestructureerde interactie. Meer specifiek diende men de videofragmenten van therapeutische sessies te observeren die op bepaalde tijdstippen werden gepauzeerd op basis van de gedachten/gevoelens die de cliënten rapporteerden. Tijdens deze pauzes werd aan deelnemers gevraagd om met behulp van enkele meerkeuzeopties een correcte inschatting te maken van de geobserveerde cliënt. De accurateheid van de inferenties werd in deze studie dus berekend op basis van de EA-criteria die de cliënt zelf rapporteerde, maar de perceiver diende hier niet zelf de geïnfereerde gedachten/gevoelens te genereren. Voortbouwend op dat onderzoek, ontwikkelden Ickes en collega's begin jaren 1990 het zogenaamde 'dyadisch interactieparadigma' (DI-paradigma), dat toelaat om EA zo naturalistisch, objectief en betrouwbaar mogelijk te meten.

In dit oorspronkelijke DI-paradigma (ook wel de 'Standard Empathic Accuracy Assessment Procedure' genoemd) is er steeds sprake van twee participanten die zowel perceiver als target zijn. In een eerste fase voeren de twee participanten onderling een conversatie die wordt gefilmd. Tijdens de tweede fase bekijken beide participanten – onafhankelijk van elkaar – hun conversatie opnieuw en rapporteren ze wanneer en welke gedachten/gevoelens ze hadden tijdens de conversatie. In de volgende fase bekijken ze de opname voor de tweede keer terwijl ze op vastgelegde momenten de gedachten/gevoelens van hun interactiepartner proberen te infereren. Ten slotte wordt de overeenkomst tussen de geïnfereerde en de effectieve gedachten/gevoelens door onafhankelijke codeerders beoordeeld, wat resulteert in een EA-score tussen 0 en 100. Variaties op het paradigma betreffen hoofdzakelijk de relatie tussen de interactiepartners (bijvoorbeeld: vreemden, vrienden, partners) en het conversatietype (bijvoorbeeld: natuurlijke conversatie, therapeutische sessie, conflict). Het DI-paradigma verschilt dus op een belangrijk punt van het SS-paradigma van Kagan (zie supra), waarbij participanten enkel de rol innemen van perceiver. De overige fases van de paradigma's verlopen wel gelijkaardig. Dat onderscheid is belangrijk omdat alle participanten dezelfde targets observeren, wat het bijvoorbeeld toelaat om de accurateheidsscores voor verschillende targets of van verschillende perceivers te vergelijken.

Bronnen van empathische accurateid

Onderzoek toont aan dat er verschillende bronnen zijn waaruit men de nodige informatie kan halen om tot accurate inschattingen te komen van iemands gedachten/gevoelens. Verbale cues – wat letterlijk gezegd wordt – zijn de belangrijkste bron van EA (Hall & Mast, 2007). Non-verbale cues – lichaamstaal, gezichtsuitdrukking, intonatie – kunnen als additioneel worden beschouwd. Dat is allicht te verklaren door het feit dat mensen doorgaans niet zo goed zijn in het begrijpen van non-verbale cues; ze worden vaak fout geïnterpreteerd of er wordt aandacht geschonken aan de verkeerde cues (Hartwig & Bond, 2011). Non-verbale cues zijn vooral van belang tijdens alledaagse conversaties, wanneer het target niets zegt of zijn/haar gedachten/gevoelens (bijvoorbeeld: verdriet) probeert te verbergen (Ickes, 2006). Binnen de categorie non-verbale cues dragen vocale cues (bijvoorbeeld: stemvolume) het meest bij tot accurateid, visuele non-verbale cues (bijvoorbeeld: gesticulatie) het minst. Vanzelfsprekend speelt ook de geïndividualiseerde kennis over het target een belangrijke rol.

[T a b e l 1] Overzicht van het onderzoek naar de bronnen en potentiële predictoren van EA.

Categorie	Specificatie	Verband met EA
Perceiverkarakteristieken		
Interpersoonlijke sensitiviteit	Vaardigheid decoderen non-verbaal gedrag	/
	Interpersoonlijke perceptie	/
	Dispositionele empathie	Niet eenduidig
	Empathie voor emoties	+ (enkel bij SS-paradigma én hoog expressieve targets)
Cognitief vermogen en stijl	Intelligentie	+ verbaal IQ (enkel bij ♂)
Sekse en gender	Geslacht	Niet eenduidig: ♀ > ♂
	Gender	+ (♀ & activatie vrouwelijke genderrol)
Ontwikkelingsstoornissen	ASS/PDD	- (sterker bij ongestructureerde interactie)
Targetkarakteristieken		
Leesbaarheid	Transparantie (IDI)	Lage IDI > Hoge IDI
Sekse en gender	Geslacht	Niet eenduidig (♂: makkelijker leesbaar; ♀: duidelijkere non-verbale signalen)
Motivationale aspecten		
Situatieve motivatoren	Geld	+ (bij nadruk op verbale cues) / of - (bij nadruk op non-verbale cues)
	Garantie op succes bij aantrekkelijke ♀	+
Motivatoren afkomstig van perceiver	Nood om bij sociale groep te horen/verbondenheid	+
	Veilige hechting	+ (niet-relatiebedreigende context) - (relatiebedreigende context)
	Angstige hechting	- (niet-relatiebedreigende context) + (relatiebedreigende context)
	Vermijdende hechting	- (beide contexten)
Motivatoren afkomstig van target	Ander geslacht	+
	Fysieke aantrekkelijkheid	+
Relationele motivatoren		
	Conflictsituatie (niet-relatiebedreigend)	+ (⇒ accommodatie indien wederzijds begrip) - (⇒ escalatie indien blootleggen van onoverkomelijke meningsverschillen)
	Conflictsituatie (relatiebedreigend)	+ (⇒ escalatie indien blootleggen van verschil in toekomstvisie) - (⇒ relatiebeschermend)
	Sociale steun	+ (⇒ meer instrumentele steun en minder negatieve steun)
	Relatieduur	+ (ontstaan/begin relatie) - (langdurige relatie)

Noot. / = geen verband; + = positief verband; - = negatief verband.

Deze tabel biedt een vereenvoudigd grafisch overzicht, voor gedetailleerde informatie: zie tekst.

Vrienden en zeker partners blijken elkaar accurater te kunnen inschatten dan vreemden (Stinson & Ickes, 1992). Mensen ontwikkelen immers een persoonsspecifiek schema dat hen inzicht verschaft in de structuur en inhoud van de herinneringen aan hun interactiepartner, wat het maken van inferenties faciliteert. Perceivers zijn ook accurater voor schemaconsistente gedachten (bijvoorbeeld: vrouwen die aan mode denken) dan voor schema-inconsistente gedachten (bijvoorbeeld: vrouwen die aan voetbal denken) (Gesn & Ickes, 1999). Verder zijn ook sociale cognities of schema's omtrent zichzelf, anderen, het eigen interactiegedrag, sociale rollen en stereotypen een bron van EA. Die sturen immers de interpretatie van (non-) verbale cues, ook bij onbekende targets (Ickes & Hodges, 2013).

Predictoren van empathische accuraatheid

In het dagelijkse leven wordt vaak gezegd dat bepaalde personen beter zijn dan anderen in het inschatten van iemands gedachten/gevoelens. Dat zou betekenen dat EA een stabiele trek of vaardigheid is die men bezit of ontwikkeld heeft. Indien deze lekenvisie klopt, moet het mogelijk zijn om een lijst op te stellen met karakteristieken van een 'goede' perceiver. Hierna volgt een summier doch vrijwel exhaustief overzicht van onderzoeksbevindingen hieromtrent, ingedeeld volgens enerzijds stabiele karakteristieken en anderzijds de meer situationeel bepaalde motivatie van perceiver of target (zie Hodges, Lewis, & Ickes, in press; zie tabel 1).

Perceiverkarakteristieken

Interpersoonlijke sensitiviteit

Ook al zou men verwachten dat perceivers die hoog scoren op metingen van interpersoonlijke sensitiviteit ook beter zijn in EA, toch leveren studies gemengde resultaten op. Er werden bijvoorbeeld geen significante verbanden gevonden tussen EA gemeten met het DI-paradigma enerzijds en resultaten op de Diagnostic Analysis of Nonverbal Accuracy (DANVA; Nowicki & Duke, 1994), waarbij men aan faciale expressies emoties moet toekennen, en de Interpersonal Perceptions Task (IPT; Costanzo & Archer, 1989), waarbij men interacties moet beoordelen op basis van (non-)verbale cues, anderzijds (Lewis & Hodges, 2009). Ook de Interpersonal Reactivity Index (IRI; Davis, 1983), een van de meest gebruikte zelfrapportage-instrumenten voor het meten van empathie, blijkt niet eenduidig gecorreleerd te zijn met EA. De IRI- subschalen die conceptueel het dichtst aansluiten bij EA – perspectiefname en empathische bezorgdheid – blijken niet of onduidelijk gecorreleerd te zijn met EA (Stinson & Ickes, 1992). Scores op de Balanced Emotional Empathy Scale (BEES; Mehrabian & Epstein, 1972), waarbij de mate van empathie voor emoties wordt gemeten, zijn enkel voorspellend voor een hogere EA tijdens het SS-paradigma en indien de targets een relatief hoge mate van expressiviteit vertonen (Zaki, Bolger, & Ochsner, 2008). De bovengenoemde zelfrapportagematen helpen ons dus niet bij het consequent voorspellen van EA. De meest voor de hand liggende verklaring hiervoor lijkt dat mensen niet goed zijn in het beoordelen van hun eigen vermogen om accuraat anderen in te schatten.

Cognitief vermogen en stijl

Het onderzoek naar de waarde van intelligentie (IQ) in het voorspellen van EA levert eveneens gemengde resultaten op. Enerzijds werden IQ en studieresultaten gevonden als voorspeller van EA bij studenten; daartegenover staan onderzoeken die geen of een beperkte associatie vonden (Ickes & Hodges, 2013). Uit een studie van Ickes et al. (2000) kwam vooral verbale intelligentie als potentiële voorspeller van EA naar voren, maar dat dan enkel bij mannen.

Sekse en gender

Aansluitend bij de veronderstelling dat bepaalde personen empathisch accurater zijn dan anderen, heerst ook het genderstereotype dat vrouwen accurater zijn dan mannen. Recent overzichtswerk (Hodges, Laurent, & Lewis, 2011) concludeert dat sommige studies wel verschillen vinden in EA in het voordeel van vrouwen, maar andere studies niet; in geen van de studies presteren mannen beter dan vrouwen. Belangrijk hierbij is dat vrouwen voornamelijk accurater zijn dan mannen indien het genderstereotype geactiveerd wordt of indien men openlijk wordt geëvalueerd. Dat motiveert vrouwen, maar niet mannen, om meer inspanningen te doen en bijgevolg te voldoen aan vrouwelijke genderrolverwachtingen (Ickes, Gesn, & Graham, 2000). Vrouwen blijken wel beter in het afleiden van de emotionele betekenis van non-verbale cues (Hall, 1984), maar dat is slechts één component van EA. We kunnen dus concluderen dat er geen algemeen geldende geslachtsverschillen zijn in EA; gevonden verschillen blijken beperkt en voornamelijk motivationeel van aard.

Samengevat kunnen we stellen dat de zoektocht naar perceiverkarakteristieken van EA slechts verdeelde resultaten heeft opgeleverd. Enerzijds vinden veelbelovende studies bepaalde karakteristieken die tot 60% van de variantie in EA kunnen verklaren, maar vaak kunnen vervolgstudies die resultaten niet repliceren of vinden ze zelfs tegengestelde resultaten. Opmerkelijk hierbij is dat er enkel significante resultaten worden gevonden indien men EA bestudeert via het SS-paradigma, maar weinig tot geen significante resultaten indien men het DI-paradigma gebruikt.

Targetkarakteristieken

Het gebrek aan evidentie voor stabiele en eenduidige perceiverkarakteristieken gaf aanleiding tot het onderzoek naar targetkarakteristieken. Dat onderzoek richtte zich op de individuele verschillen tussen targets die bepalen hoe moeilijk het al dan niet is voor een perceiver om de gedachten/gevoelens van een bepaald target te infereren.

Leesbaarheid

Concreet betekent dit dat de accurateheid van de perceiver in belangrijke mate afhangt van hoe 'leesbaar' of transparant, doorzichtig ('readable') de gedachten/gevoelens van een target zijn in vergelijking met andere targets. Verschillende studies operationaliseerden die leesbaarheid via een objectieve index die de moeilijkheid om gedachten/gevoelens te infereren, nagaat ('in-

ferential difficulty'; Marangoni, Garcia, Ickes, & Teng, 1995). Die index wordt door onafhankelijke observatoren bepaald en dat op basis van de (non-)verbale cues die uitgezonden worden door de targets (bijvoorbeeld: verbale inhoud, gezichtsuitdrukking). Die leesbaarheidsindex blijkt significant gecorreleerd met EA, wat erop wijst dat sommige targets wel degelijk transparanter zijn dan andere. De leesbaarheid sorteert het grootste effect bij interactiepartners die elkaar vooraf niet kenden en waarbij de cues die uitgezonden worden door het target de enige bron zijn voor de perceiver om inferenties te maken (geen informatie/kennis over het target).

Sekse en gender

Een interessante maar weinig onderzochte vraag is deze naar het bestaan van geslachtsverschillen in de leesbaarheid van targets. Hall (1984) vond dat vrouwen betere non-verbale signalen uitzenden dan mannen, waar Simpson et al. (2011) vonden dat mannen gemakkelijker leesbaar zijn. De geopperde verklaring voor die tegenstrijdige bevindingen is dat mannen hun gebrek aan expressiviteit en zelfonthulling mogelijk compenseren door een grotere mate van consistentie tussen hun verbale cues en mentale inhoud (gedachten).

Samengevat kunnen we stellen dat, in tegenstelling tot het onderzoek naar perceiverkarakteristieken, targets wel degelijk eigenschappen blijken te bezitten die bepalend zijn voor EA. Meer nog, de targetvariantie blijkt substantieel groter te zijn dan de perceivervariantie, wat betekent dat bepaalde eigenschappen van het target meer bepalend zijn voor de accuraatheid van een perceiver dan de eigenschappen van de perceiver zelf (Ickes et al., 2000). Desondanks behoeven de bovenstaande resultaten replicatie, generalisatie en uitbreiding.

Motivationale aspecten

Naast de hierboven besproken meer stabiele perceiver- en targetkarakteristieken worden ook situationele, in het bijzonder motivationale aspecten beschreven als zijnde bepalend voor EA. De mate waarin een perceiver gemotiveerd is om de gedachten/gevoelens van zijn/haar interactiepartner accuraat in te schatten, bepaalt onafhankelijk van andere factoren de EA-score.

Situationele motivatoren

Situationele motivatoren die tijdens experimenteel onderzoek worden gebruikt, zijn onder meer geld, het vooruitzicht op succes bij aantrekkelijke vrouwen, sociale erkenning, extra informatie/kennis, enzovoort. Hoewel men een logisch en eenduidig verband zou verwachten, vindt men ook hier gemengde resultaten. Klein en Hodges (2001) vonden bijvoorbeeld dat een financiële beloning tot een grotere accuraatheid leidde tijdens het DI-paradigma; dat in tegenstelling tot een overzichtsstudie die geen effect vond van beloningen, waaronder geld (Hall et al., 2009). Een potentiële verklaring voor deze tegenstrijdige resultaten kan gevonden worden in de operationalisatie van EA. Indien het DI-paradigma wordt gebruikt, blijken interactiepartners zich voornamelijk op verbale cues te baseren om gedachten en gevoelens te infereren, in tegenstelling tot andere EA-paradigma's waarbij vooral non-verbale cues geïnterpreteerd dienen te worden. Het interpreteren van non-verbale cues is namelijk een proces dat overwegend onbewust en automatisch verloopt, in tegenstelling tot het verwerken van verbale cues. Indien men gemotiveerd wordt om accuratere inferenties te maken

in functie van een beloning, dan wordt het interpreteren van non-verbale cues meer bewust gestuurd waardoor de efficiëntie ervan daalt en men bijgevolg geen hogere, maar een lagere EA-score haalt (Hall, 2011).

Perceivermotivatoren

De motivatie van de perceiver blijkt deels afhankelijk te zijn van diens persoonlijkheid en hechtingsstijl. Individuen die een hogere nood hebben om bij een sociale groep te horen en zich met anderen verbonden te voelen (Need to Belong Scale), presteren beter op de SS-taak (Pickett, Gardner, & Knowles, 2004). Gevoelig en ontvankelijk zijn voor gevoelens/gedachten van anderen is immers van belang in het creëren en onderhouden van sociale relaties. Ook angstig gehechte vrouwen blijken accurater te zijn voor de gedachten/gevoelens van hun partner in relatiebedreigende situaties (bijvoorbeeld: partner wordt geïnterviewd door fysiek aantrekkelijke vrouwen; Dugosh, 2001). Daartegenover blijken veilig gehechte vrouwen net minder accuraat te zijn in bedreigende situaties, dat vanuit een (onbewuste) motivatie om hun relatie te beschermen/behouden. Personen met een vermijdende hechtingsstijl blijken over het algemeen minder EA te zijn.

Targetmotivatoren

Accuraatheid lijkt ook te verhogen indien de interactiepartner van het andere geslacht en fysiek aantrekkelijk is. Vermoedelijk is de perceiver dan meer gemotiveerd om het target beter te leren kennen, resulterend in grotere EA. Onderzoek op dat domein bleef tot nu toe relatief beperkt maar ook variabelen zoals een uitdagende intelligentie of charismatische persoonlijkheid zouden een positieve invloed kunnen hebben op de motivatie van de perceiver om EA te zijn (Ickes & Hodges, 2013).

Relationele motivatoren

Onderzoek naar relationele motivatoren maakt onderscheid tussen kortetermijn- of proximale motivatoren, zoals zijn/haar partner willen begrijpen tijdens een conflict (Kilpatrick, Bissonnette, & Rusbult, 2002) of bijstaan in stressperiodes (Verhofstadt, Davis, & Ickes, 2011), en langetermijn- of distale motivatoren zoals betrokkenheid op de partner en relatiebehoud (Simpson, Orina, & Ickes, 2003). Voornamelijk bij het tot stand komen en uitbouwen van relaties is EA zeer belangrijk om de partner te leren kennen en om diens interesse en engagement in te schatten (Hodges et al., in press). Maar niet alle relationele aspecten blijken partners te motiveren om EA te zijn. Zo blijken EA en relatieduur negatief gecorreleerd te zijn, vermoedelijk omdat men binnen de relatie een partnerspecifiek schema gaat ontwikkelen en steeds vaker vanuit dat schema automatische inferenties maakt en steeds minder aandacht schenkt aan de actuele cues. Daarnaast vond men ook een negatieve correlatie tussen EA en relatietevredenheid maar dan enkel in relatiebedreigende contexten (zie verder; Ickes & Simpson, 2001).

We kunnen hier besluiten dat wat de motivatoren betreft, perceivers controle hebben over het 'meer' of 'minder' EA zijn, afhankelijk van welke proximale of distale motivatoren en doelen op dat moment een rol spelen (zie Smith, Ickes, Hall, & Hodges, 2011).

Relationele en klinische implicaties

De mate van accuraatheid in ‘everyday mindreading’ is een essentiële component van interpersoonlijke perceptie en heeft bijgevolg ook implicaties voor onze omgang met anderen, in het bijzonder voor onze partner/gezinsrelaties en binnen de klinische praktijk.

EA en gezinsrelaties

Men zou verwachten dat gezinsleden – met een langdurige gezamenlijke voorgeschiedenis – elkaar heel goed begrijpen, aangezien de familiariteit met elkaar kan helpen bij het invullen en interpreteren van onuitgesproken gedachten of ambigue uitspraken. Gezinsleden schatten hun gemaakte inferenties dan ook als zeer accuraat in en zijn zelfverzekerd wat hun begrip van andere gezinsleden betreft. Uit onderzoek blijkt echter dat deze subjectieve inschattingen in schril contrast staan met hun relatief lage, objectieve accuraatheidsscores. Dat is allicht toe te schrijven aan het feit dat gezinsleden zeer snel een selectie/interpretatie maken van beschikbare cues (omdat men denkt dat men het al eerder gehoord heeft) of omdat men probeert nieuwe cues in te passen in bestaande persoonsgebonden schema’s (Sillars, 2011).

Interessant is ook de rol van de leeftijdsverschillen en de hiermee geassocieerde cognitieve ontwikkelingsverschillen tussen gezinsleden, bijvoorbeeld binnen interacties tussen ouders en hun adolescent(en). Ouders identificeren de gedachten van hun adolescenten vaak als complexe procesgedachten (gedachten omtrent het verloop van de interactie en onderliggende relationele boodschappen), terwijl adolescenten meestal gedachten rapporteren die letterlijk gelinkt zijn aan het onderwerp van de interactie (Sillars, Koerner, & Fitzpatrick, 2005). Dus ondanks de geschiedenis van gezamenlijke interacties en de vertrouwdheid met elkaar blijken gezinsleden slechts matig accuraat te zijn in het inschatten van elkaars denken en voelen.

EA en partnerrelaties

Partners dienen relatief accuraat te zijn indien ze hun individuele en gezamenlijke acties effectief willen coördineren, dit omdat zij uiteenlopende wensen, verwachtingen en doelen kunnen hebben in de relatie. Die coördinatie is noodzakelijk voor het handhaven van de relatietevredenheid en -stabiliteit (Ickes & Hodges, 2013). Een voorbeeld van een gedeelde actie is de mate waarin partners erin slagen om samen om te gaan met dagelijkse stressoren. De mate van EA, gemeten tijdens een interactie waarbij een persoonlijk probleem van de partner werd besproken, blijkt sterk geassocieerd te zijn met het verlenen van meer instrumentele steun (bijvoorbeeld: advies verlenen) en minder met negatieve ‘steun’ (bijvoorbeeld: de partner bekritisieren, het probleem minimaliseren) (Devoldre, Davis, Verhofstadt, & Buysse, 2010). Ook tijdens een conflict is de mate van EA belangrijk voor een adequate probleemoplossing; partners moeten namelijk accommoderen – destructieve impulsen inhiberen en ombuigen in een constructieve houding – om tot een oplossing te komen en een verdere escalatie van het conflict te vermijden (Rusbult, Verette, Whitney, Slovik, & Lipkus, 1991). Zowel mannen als vrouwen vertonen meer accommodatief gedrag indien zij meer EA vertonen tijdens het conflict (Kilpatrick et al., 2002). Is het verhogen van de accuraatheid

binnen koppels bijgevolg de sleutel tot de ideale relatie en dus cruciaal binnen relatietherapie? Het antwoord op deze vraag is genuanceerd omdat de uitkomst van EA situatiespecifiek is. In dagdagelijkse, niet-relatiebedreigende situaties leidt EA tot een stijging in nabijheid, instrumentele steun en accommodatie binnen koppels; tijdens relatiebedreigende situaties daarentegen leidt EA tot een daling in nabijheid of conflictescalatie. In relatiebedreigende situaties leidt het accuraat inschatten van gedachten/gevoelens ook tot een accurater inzicht van (misschien wel onoverkomelijke) verschillen in mening, waarden of visie; tevens leert men daardoor hoe hij/zij de partner kan manipuleren of overtuigen. Het is dus niet altijd adaptief om de partner accuraat in te schatten, idealiter leren beide partners dus wanneer wel en wanneer niet ‘in het hoofd van de partner’ te kijken (Simpson et al., 2003).

EA en partnergeweld

Mannen die relationeel geweld gebruiken, blijken minder EA dan niet-gewelddadige mannen. Dat verschil bleek significant te zijn, ook na het in rekening brengen van perceiverkarakteristieken (bijvoorbeeld: ‘baseline accuracy’), targeteffecten (bijvoorbeeld: leesbaarheid) en relatietevredenheid. Mannen die partnergeweld gebruiken, blijken ook minder accuraat te zijn in het infereren van gedachten/gevoelens van hun eigen partner dan van vrouwelijke onbekende targets; bij niet-gewelddadige mannen werd het omgekeerde verband gevonden (Clements, Holtzworth-Munroe, Schweinle, & Ickes, 2007).

EA in de klinische praktijk

Zoals eerder aangehaald, beschreef Rogers het belang van het concept ‘accurate empathie’ als een van de drie basisvoorwaarden binnen psychotherapie en vonden Greenberg en collega’s (2001) dat de mate van empathie van de therapeut belangrijker was voor de uitkomst van de psychotherapie dan specifieke interventies. Belangrijk op te merken is dat niet enkel het gevoel ‘begrepen te worden’ van de cliënt voorspellend was, maar ook de objectieve accuraatheidsscore van de therapeut. Daarnaast bleek het verband tussen empathie en therapie-uitkomsten het sterkst bij jonge en dus minder ervaren psychotherapeuten, vermoedelijk omdat zij meer variëren in empathische vaardigheid. Ook het onderzoek van Kwon en Jo (2012) bevestigt dat naarmate klinici meer ervaren worden, hun EA stijgt waardoor additionele vaardigheden belangrijker worden in het voorspellen van positieve therapie-uitkomsten.

Zoals Ickes en collega’s suggereren, biedt het onderzoek naar EA niet enkel een methodologie om de mate van cognitieve empathie objectief te meten, maar ook om die te trainen. Marangoni en collega’s (1995) toonden namelijk aan dat – in een gemiddelde tijdspanne van 30 minuten – de accuraatheid tot 35% steeg, enkel door het target te observeren en dus te leren kennen (‘acquaintanceship-effect’). Het krijgen van onmiddellijke feedback over de accuraatheid van de gemaakte inferenties deed de accuraatheid nog toenemen. Die resultaten tonen aan dat men ook binnen een hulpverleningsgesprek tijd nodig heeft om de cliënt beter te leren kennen en bijgevolg een hogere mate van EA te bereiken, los van de initiële verschillen in de EA-niveaus van de perceivers. Daarnaast bieden die resultaten ook perspectieven om de empathische vaardigheden van hulpverleners te trainen. Belangrijk hierbij is dat het trainingseffect generaliseerde over verschillende targets maar dat het effect veel beperkter was bij

cliënten die veel ambivalente gedachten/gevoelens uitten. Gelijkaardige resultaten omtrent de trainbaarheid van EA werden ook in een recentere studie gedeeltelijk gerepliceerd (Barone et al., 2005). Laatstejaars psychologiestudenten observeerden therapeutische sessies en inferereerden de gedachten/gevoelens van cliënten. De EA van de studenten voor de gevoelens – maar niet voor de gedachten – bleek significant hoger na een trainingsprogramma over inferentivaardigheden, dit in vergelijking met een controlegroep. De auteurs veronderstellen dat men enkel een trainingseffect vond bij gevoelens omdat de interpretaties en denkpatronen van klinische subjecten vaak minder normatief en dus moeilijker te voorspellen zijn. Daarnaast is het ook mogelijk dat men sneller accuratere inschattingen kan maken omtrent emoties omdat die beperkter zijn in aantal, in tegenstelling tot het onbeperkte bereik aan gedachten.

EA en autismspectrumstoornissen (ASS)

Personen met ASS vertonen sociale beperkingen te wijten aan een onvermogen om mentale toestanden en gevoelens toe te wijzen aan zichzelf en aan anderen, een beperking in de zogenaamde ‘theory of mind’ (ToM)-capaciteit. Er wordt dus gesuggereerd dat ze er niet in slagen gedachten/gevoelens van anderen te herkennen en in te schatten en bijgevolg sociaal inadequaot gedrag vertonen (Baron-Cohen, Tager-Flusberg, & Cohen, 2000). Om de ontwikkeling van de ToM te testen, werden al verschillende tests ontwikkeld, zoals de Reading the Mind in the Eyes Test. Aangezien sociale interacties vaak complexer zijn dan deze statische tests, leek het EA-paradigma dan ook een meer natuurlijke en ecologisch valide test. Uit een vergelijking van een groep zich normaal ontwikkelende onderzoeksparticipanten met een groep participanten met een pervasieve ontwikkelingsstoornis (PDD; Roeyers, Buysse, Ponnet, & Pichal, 2001) of met een milde mate van autisme (Demurie, De Corel, & Roeyers, 2011) blijkt een significant verschil in EA-scores tussen beide groepen. Participanten met PDD/ASS behalen een lagere EA-score, en dat effect blijkt nog meer uitgesproken te zijn voor ongestructureerde conversaties (Ponnet, Buysse, Roeyers, & De Clercq, 2008). Deze studies leveren dus evidentie voor een gebrek aan perspectiefname bij deze klinische groep.

Literatuur

- Allen, J.G., & Fonagy, P. (Eds.) (2006). *The handbook of mentalization-based treatment*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Baron-Cohen, S., Tager-Flusberg, H., & Cohen, J. (2000). *Understanding other minds: Perspectives from developmental cognitive neuroscience*. Oxford: University Press.
- Barone, D.F., Hutchings, P.S., Kimmel, H.J., Traub, H.L., Cooper, J.T., & Marshall, C.M. (2005). Increasing empathic accuracy through practice and feedback in a clinical interviewing course. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 156-171.
- Batson, C.D. (1991). *The altruism question: Toward a social-psychological answer*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Clements, K., Holtzworth-Munroe, A., Schweinle, W., & Ickes, W. (2007). Empathic accuracy of intimate partners in violent versus nonviolent relationships. *Personal Relationships*, 14, 369-388.

- Costanzo, M., & Archer, D. (1989). Interpreting the expressive behavior of others: The Interpersonal Perception Task. *Journal of Nonverbal Behavior*, 13, 225-245.
- Davis, M.H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 113-126.
- Davis, M.H. (1994). *Empathy: A social psychological approach*. Madison: Westview Press.
- Demurie, E., De Corel, M., & Roeyers, H. (2011). Empathic accuracy in adolescents with autism spectrum disorders and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5, 126-134.
- Devoldre, I., Davis, M., Verhofstadt, L.L., & Buysse, A. (2010). Empathy and social support provision in couples: Social support and the need to study the underlying processes. *The Journal of Psychology*, 144, 259-284.
- Dugosh, J.W. (2001). *Effects of relationship threat and ambiguity on empathic accuracy in dating couples*. Doctoral thesis, University of Texas, Arlington.
- Eisenberg, N., & Miller, P.A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101, 91-119.
- Funder, D.C., & Colvin, C.R. (1988). Friends and strangers: Acquaintanceship, agreement, and the accuracy of personality judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 149-158.
- Gesn, P.R., & Ickes, W. (1999). The development of meaning contexts for empathic accuracy: Channel and sequence effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 746-761.
- Greenberg, L.S., Watson, J.C., Elliot, R., & Bohart, A.C. (2001). Empathy. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 38, 380-384.
- Hall, J.A. (1984). *Nonverbal sex differences: Communication accuracy and expressive style*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Hall, J.A. (2011). Manipulated motivation and interpersonal accuracy. In J. Smith, W. Ickes, J. Hall, & S. Hodges (Eds.), *Managing interpersonal sensitivity: Knowing when & when not to understand others* (pp. 1-20). Hauppauge, NY: Nova Science.
- Hall, J.A., Blanch, D.C., Horgan, T.G., Murphy, N.A., Rosip, J.C., & Mast, M.S. (2009). Motivation and interpersonal sensitivity: Does it matter how hard you try? *Motivation and Emotion*, 33, 291-302.
- Hall, J.A., & Mast, M.S. (2007). Sources of accuracy in the empathic accuracy paradigm. *Emotion*, 7, 438-446.
- Hartwig, M., & Bond, C.F. (2011). Why do lie-catchers fail? A lens model meta-analysis of human lie judgments. *Psychological Bulletin*, 137, 643-659.
- Hodges, S.D., Laurent, S.M., & Lewis, K.L. (2011). Specially motivated, feminine, or just female: Do women have an empathic accuracy advantage? In J. Smith, W. Ickes, J. Hall, & S. Hodges (Eds.), *Managing interpersonal sensitivity: Knowing when & when not to understand others* (pp. 1-20). Hauppauge, NY: Nova Science.
- Hodges, S.D., Lewis, K.L., & Ickes, W. (in press). The matter of other minds: Empathic accuracy and the factors that influence it. In P. Shaver, & M. Mikulincer (Eds.), *APA handbook of personality and social psychology: Vol 2. Interpersonal relations and group processes*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Ickes, W. (1993). Empathic accuracy. *Journal of Personality*, 61, 587-610.
- Ickes, W. (1997). *Empathic accuracy*. New York, NY: Guilford Press.
- Ickes, W. (2003). *Everyday mind reading: Understanding what other people think and feel*. Amherst, NY: Prometheus Books.

- Ickes, W. (2006). *Inferring other people's thoughts and feelings: The relative importance of verbal versus nonverbal cues*. Invited talk given at the annual conference of the National Communication Association, San Antonio, Texas, November 18, 2006.
- Ickes, W., Buysse, A., Pham, H., Rivers, K., Erickson, J.R., Hancock, M., Kelleher, J., & Gesn, P.R. (2000). On the difficulty of distinguishing 'good' and 'poor' perceivers: A social relations analysis of empathic accuracy data. *Personal Relationships*, 7, 219-234.
- Ickes, W., Gesn, P.R., & Graham, T. (2000). Gender differences in empathic accuracy: Differential ability or differential motivation? *Personal Relationships*, 7, 95-109.
- Ickes, W., & Hodges, S.D. (2013). Empathic accuracy in close relationships. In J.A. Simpson & L. Campbell (Eds.), *The Oxford handbook of close relationships* (pp. 348-373). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ickes, W., & Simpson, J. (2001). Motivational aspects of empathic accuracy. In G.J.O. Fletcher, & M.S. Clark (Eds.), *Interpersonal processes: Blackwell handbook in social psychology* (pp. 229-249). Oxford, UK: Blackwell.
- Ickes, W., Stinson, L., Bissonnette, V., & Garcia, S. (1990). Naturalistic social cognition: Empathic accuracy in mixed-sex dyads. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 730-742.
- Kagan, N. (1977). *Interpersonal process recall*. East Lansing: Michigan State University Press.
- Kilpatrick, S.D., Bissonnette, V.L., & Rusbult, C.E. (2002). Empathic accuracy and accommodative behavior among newly married couples. *Personal Relationships*, 9, 369-393.
- Klein, K.J.K., & Hodges, S.D. (2001). Gender differences, motivation and empathic accuracy: When it pays to understand. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 720-730.
- Kwon, K.I., & Jo, S.Y. (2012). The relationship among counselor experience level, empathic accuracy, and counseling outcome in the early phase of counseling. *Asia Pacific Educ. Rev.*, 13, 771-777.
- Lewis, K.L. & Hodges, S.D. (2009). *Empathic accuracy and nonverbal decoding: Related or distinct constructs?* [Unpublished data, Eugene: University of Oregon].
- Marangoni, C., Garcia, S., Ickes, W., & Teng, G. (1995). Empathic accuracy in a clinically relevant setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 854-869.
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- Nowicki, S., & Duke, M.P. (1994). Individual differences in the nonverbal communication of affect: The Diagnostic Analysis of Nonverbal Accuracy Scale. *Journal of Nonverbal Behavior*, 18, 9-35.
- Pickett, C.L., Gardner, W.L., & Knowles, M. (2004). Getting a cue: The need to belong and enhanced sensitivity to social cues. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1095-1107.
- Ponnet, K., Buysse, A., Roeyers, H., & De Clercq, A. (2008). Mind-reading in young adults with ASD: Does structure matter? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 905-918.
- Roeyers, H., Buysse, A., Ponnet, K., & Pichal, B. (2001). Advancing advanced mind-reading tests: Empathic accuracy in adults with a pervasive developmental disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 271-278.
- Rogers, C.R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Consulting Psychology*, 21, 95-103.
- Rusbult, C.E., Verette, J., Whitney, G.A., Slovik, L.F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(1), 53-78.
- Sillars, A. (2011). Motivated misunderstanding in family conflict discussions. In J. Smith, W. Ickes, J. Hall, & S. Hodges (Eds.), *Managing interpersonal sensitivity: Knowing when & when not to understand others* (pp. 193-213). Hauppauge, NY: Nova Science.

- Sillars, A., Koerner, A., & Fitzpatrick, M.A. (2005). Communication and understanding in parent-adolescent relationships. *Human Communication Research*, 31, 102-128.
- Sillars, A., & Scott, M. (1983). Interpersonal perception between intimates: An integrative review. *Human Communication Research*, 10, 153-176.
- Simpson, J.A., Kim, J.S., Fillo, J., Ickes, W., Rholes, S., Oriña, M.M., & Winterheld, H.A. (2011). Attachment and the management of empathic accuracy in relationship threatening situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37, 242-254.
- Simpson, J.A., Orina, M.M., & Ickes, W. (2003). When accuracy hurts, and when it helps: A test of the empathic accuracy model in marital interactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 881-893.
- Smith, J.L., Ickes, W., Hall, J.A., & Hodges, S. (2011). *Managing interpersonal sensitivity: Knowing when & when not to understand others*. Hauppauge, NY: Nova Science.
- Stinson, L., & Ickes, W. (1992). Empathic accuracy in the interactions of male friends versus male strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 787-797.
- Verhofstadt, L.L., Buysse, A., Ickes, W., Davis, M., & Devoldre, I. (2008). Support provision in marriage: The role of emotional similarity and empathic accuracy. *Emotion*, 8, 792-802.
- Verhofstadt, L.L., Davis, M., & Ickes, W. (2011). Motivation, empathic accuracy, and spousal support: It's complicated! In J. Smith, W. Ickes, J. Hall, & S. Hodges (Eds.), *Managing interpersonal sensitivity: Knowing when & when not to understand others* (pp. 169-192). Hauppauge, NY: Nova Science.
- Watson, J.S. (1972). Smiling, cooing, and 'The Game.' *Merrill-Palmer Quarterly*, 18, 323-339.
- Zaki, J., Bolger, N., & Ochsner, K. (2008). It takes two: The interpersonal nature of empathic accuracy. *Psychological Science*, 19, 399-404.

Summary

Since the emergence of research on empathic accuracy (EA), also known as the skill of everyday 'mind-reading', it has known numerous applications in a variety of samples. The current literature review provides a complex – sometimes inconsistent – pattern of results regarding the role of personal and situational predictors of EA. Nevertheless, we can conclude that EA is based on a complex, interpersonal process in which verbal cues, personal and intrinsic knowledge of a target are necessary inferential sources. The outcome of this process can be improved up to a certain level by getting to know the target and through immediate feedback about one's inferences. On the contrary, ambivalent targets, relationship-threatening contexts and unconscious person-specific schemas seem to hinder accurate inferences.

Personalia

Céline Hinnekens is doctoraatsstudent van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen.

E-mail: celine.hinneken@ugent.be

Lesley Verhofstadt is assistant professor gezinspsychologie en relatie- en gezinstherapeut.

Gaëlle Vanhee is doctoraatsstudent van het Bijzonder Onderzoeksfonds.

Allen werken binnen het Familylab, vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Gent.

William Ickes is distinguished professor psychologie aan de universiteit van Texas.